

TÉTÉNYI TAMÁS

A bruttó hozzáadott érték fogalmának védelmében

A tanulmány Mihályi Péter (2026) kritikáira reagálva tisztázza a bruttó hozzáadott érték fogalmának közgazdasági és statisztikai jelentését, valamint szerepét az ipar- és fejlesztéspolitikában. A szerző mellett érvel, hogy bár a hozzáadott érték mérésével kapcsolatban valóban léteznek torzítások és módszertani nehézségek, az továbbra is a legrelevánsabb ágazati teljesítménymutató. A cikk bemutatja az ESA 2010 definícióit, értékeli a felvetett ellenérveket, és hangsúlyozza, hogy a bruttó hozzáadott érték hasznos, de nem kizárólagos döntéstámogató eszköz.*

Journal of Economic Literature (JEL) kód: D46, F14, F60, H26.

Kulcsszavak: hozzáadott érték, bruttó hozzáadott érték, iparpolitika, fejlesztéspolitika, innováció.

In defence of the concept of gross value added

TAMÁS TÉTÉNYI

Responding to the criticism of Péter Mihályi (2026), the paper clarifies the economic and statistical meaning of the concept of gross value added (GVA) and its role in industrial and development policy. The author argues that, despite existing methodological challenges and possible distortions in measuring GVA, it remains the most relevant sectoral performance indicator. By reviewing relevant ESA 2010 definitions and addressing each point of criticism, the paper concludes that GVA is a valuable – though not universally sufficient – tool for guiding industrial policy decisions.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: D46, F14, F60, H26.

Keywords: value added, gross value added, industrial policy, development policy, innovation.

* A cikk a Közgazdasági Szemle szerkesztőségének felkérésére készült, és nem esett át a szokásos lektorálási folyamaton.

Tétényi Tamás az Equinox Consulting vezető szakértője (e-mail: tamas@tetenyi.com).

A tanulmányra a Creative Commons CC-BY irányelvei érvényesek.

A kézirat első változata 2026. február 11-én érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.4.474>

Bevezetés

A hozzáadott érték fogalma – ahogyan arra Mihályi Péter (2026) kritikus tanulmánya is rámutat – gyakran és sokszor pontatlanul kerül elő a hazai iparpolitikai párbeszédben. Kétségtelen, hogy a „nagyobb hozzáadott érték” folklorisztikus kifejezéssé vált, olyan tudományosnak ható fogalmi szörnyszülöttekkel, mint a „hazai hozzáadott érték” (Makronóm Intézet, 2022, 1. o.; Nemzetgazdasági Minisztérium, 2024, 4. o.). Mindazonáltal az ágazati bruttó hozzáadott érték és annak vállalati szintű közelítése véleményem szerint indokolt, sőt jelenleg az ágazati (és részben a vállalati) teljesítmény értékelésének a legpontosabb és leghasznosabb mérhető kategóriája.

A bruttó hozzáadott érték

A hozzáadott érték statisztikai fogalom, definíciójához célszerű a statisztikai definíciókkal tisztában lenni. Álljon hát itt a számunkra leginkább releváns statisztikai módszertan, a nemzeti és regionális számlák európai rendszeréről (*European System of Accounts, ESA 2010*) szóló uniós rendelet néhány megfogalmazása (Európai Parlament és a Tanács, 2013)!

„A GDP az ESA egyik legfontosabb aggregátuma, egy gazdasági területen belül a teljes gazdasági tevékenységet méri, mely a gazdaság eredeti keresletét kielégítő kibocsátáshoz vezet. A GDP piaci áron történő mérésének három módja van:

(1) a *termelésen* alapuló megközelítés, amelynek során a javak és szolgáltatások előállítására irányuló valamennyi tevékenység *hozzáadott értékét* összeadják, majd ehhez hozzáadják a termékadók és -támogatások egyenlegét;

(2) a *kiadáson* alapuló megközelítés, amelynek keretében a gazdaság végső kibocsátásának a felhasználása során és a vagyon növelése során felmerült végső kiadásokat összegzik, hozzáadva ehhez a javak és szolgáltatások külkereskedelmének egyenlegét;

(3) a *jövedelmen* alapuló megközelítés, amelynek során a javak és szolgáltatások előállítási folyamata során realizált jövedelmeket összegzik, hozzáadva ehhez a termelési és importadók és -támogatások egyenlegét.” (1.133)¹

„A GDP mérésének ez a három megközelítése azt is tükrözi, hogy a GDP-t az összetevői alapján milyen különböző módokon lehet vizsgálni. A *hozzáadott érték lebontható* a gazdasági szektorok, illetve az egészhez hozzájáruló tevékenység vagy ágazat típusa szerint, például mezőgazdaság, feldolgozóipar, építőipar, szolgáltatások stb.” (1.134)

„Annak érdekében, hogy a GDP becslése az elérhető legjobb legyen, követendő bevált gyakorlat, ha a rendszer mindhárom megközelítés elemeit egy forrás-felhasználás keretrendszerbe integrálja. Ez lehetővé teszi a *hozzáadott értékre és a jövedelemre vonatkozó, ágazat szerinti becslések* összehangolását, valamint a termékek kínálatának és keresletének kiegyenlítését. (...) Az input-output keretrendszer a bruttó hozzáadott érték, az ágazati ráfordítások és kibocsátások, a termékkínálat és -kereslet összetevőit, valamint

¹ Itt és a továbbiakban a zárójeles kódok az ESA 2010 szakaszaira utalnak.

a gazdaság gazdasági szektorokon átívelő felhasználásainak és forrásainak az összetételét egyesíti.” (1.135–1.136)

„A *bruttó hozzáadott érték* [is statisztikai fogalom, egyenlegező tétel:] ... a kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás közötti különbség *ágazatonként*. Megegyezik a keletkezett jövedelmek: a munkavállalói jövedelem, az állóeszköz-felhasználás, a nettó működési eredmény/vegyes jövedelem és az egyéb termelési adók és támogatások egyenlegének összegével. Ez lehetővé teszi, hogy ellenőrizni lehessen a jövedelmi oldalról történő GDP-mérés konzisztenciáját a termelési oldalról történő megközelítéssel.” (9.06c, kiemelések – T. T.)

A fenti idézetekhez hozzá kell tenni, hogy a hozzáadott érték nem számviteli és nem is adózási fogalom – sem a számviteli, sem az általános forgalmi adóról szóló törvényben nem szerepel. A *hozzáadott érték*, illetve az *ágazatonként* (vagy *régiónként*) *mért bruttó hozzáadott érték kifejezetten a gazdaság egészének, illetve részeinek teljesítményét méri, ami megegyezik a gazdaságban, illetve az ágazatban realizált jövedelmek összegével*. Ez adja a jelentőségét, és ez az az értelmezés, amelyre a Mihályi Péter által hivatkozott gazdaságpolitikai idézetek támaszkodhattak. A „nagyobb (bruttó) hozzáadott érték” azért „strukturálisan kívánatosabb” (Mihályi, 2026, 126. o.), mert több (felhasználható vagy újraelosztható) jövedelmet jelent. Ez pedig egyértelmű gazdaságpolitikai cél, bár nem független a jövedelmek felhasználásának és újraelosztásának a mikéntjétől.

Érvek és ellenérvek

És most lássuk Mihályi Péter érveit: szerinte mely pontokon hibás a hozzáadott érték nagyságára alapozott állami fejlesztés- és támogatáspolitikai! Az érvek mindegyikéhez hosszabb-rövidebb megjegyzést fűzök.

1. *A hozzáadott érték kvantifikálása implicit módon feltételezi az „érték” fogalmának objektív és konzisztens mérhetőségét.*

Az, hogy egy fogalom elnevezésében szerepel egy másik fogalom, nem követeli meg utóbbi definícióját, ahogy az istentisztelet fogalma sem feltételezi az isten vagy az ördögűzés fogalma az ördög definícióját. Mindazonáltal az ESA 2010-ben szereplő fogalmak a gazdasági folyamatok pénzben kifejezett, könnyen megfigyelhető formában való leírására összpontosítanak. Az ágazati jövedelmek realizálása és mérése szempontjából ez a perdöntő.

2. *A járadékelmélet bevonása megkérdőjelezi az érték fogalmának marxi definícióját.*

A jövedelmek realizálása szempontjából érdektelen, hogy azt az erőforrás monopolpozíciójával élő vagy visszaélő tulajdonos vagy a terméket vagy szolgáltatást előállító vállalkozó vagy dolgozó realizálja; a jövedelmek másodlagos újraelosztása pedig az esetleges torzulásokat is képes súlyosbítni vagy ellensúlyozni (Mihályi példájára utalva ilyen a földadó). Lásd még az 1. és a 6. évrre vonatkozó ellenérvet.

3. *Végtelesen számú olyan számpélda konstruálható, ahol a legnagyobb hozzáadott értéket adó termelési fázis preferálása nyilvánvalóan rossz döntés lenne.*

Való igaz, hogy a lineárisan egymásra épülő termelési fázisok között a végtermék árban realizálódó teljes jövedelemtartalom fázisok közötti felosztása nem valamiféle értékítéletet jelent, hanem leginkább a termelők közötti alkuerőt tükrözi. Sőt az alkuerőben meglévő különbségek nem csupán az egyes fázisokban meglévő jövedelemtartalmat változtatják, hanem azt is képesek elérni, hogy egyes fázisokban aránytalanul kevés vagy semmi jövedelem ne képződjön, vagy egyes résztvevők folyamatos veszteséget legyenek kénytelenek elkönyvelni. Ugyanakkor a jövedelemeltérítésnek a természetes, bár esetleg csak hosszabb távon érvényesülő korlátai is fontosak: az a termelő, aki az osztozkodásban rosszul jár, válthat piacot, terméket, vagy tönkremegy. A piaci mechanizmusok gyengítik a kötöttséget. A jövedelemelosztás egyes kitüntetett pontjait (például azt, hogy az állami infrastruktúrán termelő magánvállalkozások ne gazdagodhassanak az állam mint tulajdonos rovására) nemzeti, sőt nemzetközi előírások² is korlátozzák. Mindez nem érvényteleníti, hogy a teljes termelési láncban az összes bruttó hozzáadott érték a végtermék bevételeinek és a teljes termelőfelhasználásnak a különbsége; ennyi a szétosztható jövedelem, ennél több jövedelem nem realizálódik.

4. *A hozzáadott érték időzítése torzít. A beruházásintenzív ágazatokban az amortizáció kezdetben hatalmas, így a hozzáadott érték kicsi. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezek „rossz” beruházások lennének.*

Mihályi Péter itt a nettó hozzáadott értékre utal, az azzal kapcsolatos kritikája jogos,³ de nem vihető át a bruttó hozzáadott értékre. A bruttó hozzáadott értéknek része az ágazatban realizált tőkejövedelem, amelynek egyik eleme az amortizáció. (Az amortizációs mechanizmus a számvitel és az adózás technikai megoldása arra a problémára, hogy egy egyszeri kiadás eredménye, a tárgyi eszköz több időszakon keresztül szolgálja a termelést, ellenértékének levonása a beszerzés évének társaságiadó-alapjából torzítaná a gazdasági tisztánlátást. Az amortizációt egy olyan, a vállalkozás által önmagának adott kamatmentes kölcsönként kezelik, amelynek annuitásos törlesztése csökkenti az adott évi társasági adót, és amelynek előírt törlesztését ösztönzők befolyásolhatják, de pénzügyi rendezést nem igényel. Az amortizációs mechanizmus nem termel vagy fogyaszt jövedelmet.)

5. *A szolgáltatások esetében az input-output viszonyok gyakran nehezen mérhetők. Például a pénzügyi és tanácsadói szektorban a „termék” immateriális, így a hagyományos volumenmérési módszerek nem használhatók.*

Az értékesítés mérhető, a teljes jövedelemtartalom is, de a kritika többi része, ami az elszámolóárakra és egyéb torzulásokra utal, jogos. A torzulások kiszűrésére az ESA 2010 speciális értékelési szabályokat ajánl.⁴

² Ilyenek például az Európai Unió versenyszabályai. Közülük is a „piaci magánbefektető elve” (*Market Economy Investor Principle, MEIP*) tiltja a tervezetten az adott piacon érvényes magánvállalkozások átlagos jövedelmezősége alatt működő állami beruházásokat (Támogatásokat Vizsgáló Iroda, 2003).

³ Az ESA 2010 további korlátozásokat is megfogalmaz a nettó hozzáadott értékkel kapcsolatban, ilyen a nem termelt természeti erőforrások költsége (22.64).

⁴ Vesd össze (1.95) stb.

6. *A számlákkal „igazolt” árak és szolgáltatások árát nagyban befolyásolják a vállalatcsoportokon belüli árképzési mechanizmusok, különösen az állami támogatások, illetve a cégen belüli belső elszámolóárak útján.*

A jövedelem elosztását és felhasználását négy fázisban elemezzük: a jövedelem elsődleges elosztása, másodlagos elosztása, természetbeni újraelosztása és felhasználása (8.15). Mivel a kibocsátást alapáron, a folyó termelőfelhasználást pedig piaci beszerzési áron értékeljük, a hozzáadott érték nem tartalmazza a termékadók és terméktámogatások egyenlegét (8.12). A „jövedelmek keletkezése” számla az elsődleges jövedelemtranzakciókat a jövedelemforrás-szektorok szempontjából, nem pedig a célszektorok felől számolja el. A többi adót az elsődleges és a másodlagos jövedelemelosztásban mutatják ki. De a kritika annyiban teljesen jogos, hogy míg a termékadók és támogatások, illetve a vámok és az általános forgalmi adó egyenlege a GDP számításánál egyértelműen kezelhető, ágazati és vállalati szinten például az áfa statisztikai kezelése sokkal nehezebb, és itt már a számviteli szabályok is torzításokat vihetnek a rendszerbe.

7. *A mosolygörbe mint értékláncmodell empirikusan nem általánosítható.*

Jogosnak tartom Mihályi Péter kritikáját.

8. *A hozzáadott érték (\equiv GDP) algebrai levezetése azt sugallja, hogy nemzetgazdasági szinten a bérek növelésével, illetve a munkabér/tőke (L/K) arány megváltoztatásával javítani lehet a termelékenységet.*

Eltekintve attól, hogy a hozzáadott érték tartalmazza az amortizációt is, a leírtakkal egyetérthetünk. Ez azonban gazdaságpolitikai ajánlás, és nem kérdőjelezi meg a bruttó hozzáadott érték iparpolitikai viszonyítási szerepét.

+1. *Az innováció sem csodafegyver.*

Mihályi Péter itt összetéveszti a tudástermelést (kutatás-fejlesztést) és az innovációt.

„Az innováció fogalmának kulcselemei közé tartozik a tudás szerepe az innováció alapjaként, az újdonság és a hasznosság, valamint az értékteremtés vagy -megőrzés mint az innováció feltételezett célja. A megvalósítás követelménye különbözteti meg az innovációt más fogalmaktól, például a találmánytól, mivel az innovációt meg kell valósítani, azaz használatba kell venni, vagy mások számára elérhetővé kell tenni. (...) Az innováció egy új vagy továbbfejlesztett termék vagy folyamat (vagy ezek kombinációja), amely jelentősen eltér az egység korábbi termékeitől vagy folyamataitól, és amelyet a potenciális felhasználók (termék) számára elérhetővé tettek, vagy az egység (folyamat) felhasznált.” (OECD & Eurostat, 2018, 20. o.)

Kritikája a kutatás-fejlesztésre vonatkozik, amellyel kapcsolatban teljesen egyetértek azzal a tételével, hogy annak túlcsoportuló hatásai fontosak, és ha nem tudjuk azokat itthon felhasználni, a K + F-kiadás jórészt pazarlás. De az innováció éppen a tudás (vállalati) felhasználása, erre pedig nem illik Mihályi Péter kritikája.

Összegzés

Mihályi Péter kritikája a hozzáadott érték fogalmának szlogenszerű használatáról teljesen jogos, és a mérésével kapcsolatos egyes nehézségek – amelyek megkerülése vagy kiszűrése a statisztikus mindennapi tevékenységének és módszertani innovációjának jelentős része – korlátozzák a fogalom felhasználását az iparpolitikai (ágazati, illetve vállalati) döntések előkészítésében. Ám a bruttó hozzáadott értéknek a döntések iránytűjeként való használata ezen nehézségek ellenére sem helytelen – csak nem mindenható vagy automatikus. Mint oly sok esetben, itt is igaz, hogy a döntést több oldalról, különböző összefüggések figyelembevételével kell meghozni.

Hivatkozások

- Európai Parlament és a Tanács. (2013). *549/2013/EU rendelet az Európai Unió-beli nemzeti és regionális számlák európai rendszeréről (ESA 2010)*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32013R0549>
- Makronóm Intézet. (2022). *Hogyan teljesített a patrióta gazdaságpolitika az elmúlt években?* <https://makronomintezet.hu/2022/01/27/hogyan-teljesített-a-patriota-gazdasagpolitika-az-elmult-evekben/>
- Mihályi, P. (2026). Miért nem lehet a hozzáadott érték a fejlesztéspolitika iránytűje? *Közgazdasági Szemle*, 73(2), 125–147. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.2.125>
- Nemzetgazdasági Minisztérium. (2024). *Magyarország versenyképességi stratégiája, 2024–2030*. <https://kormany.hu/application/documents/b566c79b-7be5-4574-80f4-be9bcc0006e2/download>
- OECD & Eurostat. (2018). *Oslo Manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
- Támogatásokat Vizsgáló Iroda. (2003). *TVI Információs Füzetek 10*. Pénzügyminisztérium. https://tvi.kormany.hu/download/c/e1/00000/TVI_infofuzet_10.pdf
2000. évi C. törvény a számvitelről. Magyar Közlöny.
2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról. Magyar Közlöny.